

AVSLØRT:

Jakten på Shakeel

Metoderapport Data-SKUP 2023

NRK

Publiseringsdato: Fra 5. november 2022

INNSENDERE

Maria Hasselgård	(journalist)	maria.hasselgard@nrk.no
Kari Nygard Tvilde	(journalist)	kari.nygart.tvilde@nrk.no
Patrick da Silva Sæther	(fotojournalist)	patrick.da.silva.sather@nrk.no
Ingrid Reime	(design 1)	ingrid.reime@nrk.no
Johannes Odland	(utvikler)	johannes.odland@nrk.no
Vidar Kvien	(design 2)	vidar.kvien@nrk.no
Kim Jansson	(prosjektansvarlig)	kim.jansson@nrk.no

KONTAKT

Maria Hasselgård maria.hasselgard@nrk.no, telefon 99265279

REDAKSJONELL LEDELSE

Ståle Hansen	(prosjektleder)	stale.hansen@nrk.no
Reidar Kristiansen	(redaksjonssjef)	reidar.kristiansen@nrk.no
Egil Sundvor	(redaktør)	egil.sundvor@nrk.no

NRK Dokumentar og samfunn, Postboks 8500 Majorstuen, 0340 Oslo

TAKK TIL

NRKs researchsenter, Bjørn Olav Nordahl (idéskaper), Runa Sandvik (verifiseringsekspert i New York), Ana Poenariu (journalist i Romania), Sebastian Martinez Ferrate (gravejournalist i Barcelona), Sissel Avlund (NRKs sikkerhetsavdeling), Andrea Lyngholm (sosiale medier-journalist) og Tor-Arne Vikingstad (journalist, Brennpunkt).

INNHold

1. INNLEDNING	2
2. ARBEIDET MED SAKEN.....	2
3. METODE.....	4
4. RESPONS OG KONSEKVENSER	11
5. HVA VI HAR LÆRT	11

1. INNLEDNING

Undersøkende journalistikk er selve kjernen i samfunnsoppdraget vårt. *Men når vi egentlig et ungt publikum med det vi mener er den beste journalistikken vår?*

Det var spørsmålet Brennpunkt-journalistene Maria Hasselgård og Bjørn Olav Nordahl stilte seg. Svaret var nei. De innså at vi manglet et format for gravejournalistikk som appellerte til noen av dem som bruker NRK.no minst. Et tverrfaglig team på tvers av NRK ble satt sammen for å løse oppgaven om å lage et undersøkende format som mann (25) velger og elsker. Saken vi endte opp med var en intens jakt på en kriminell som svindlet og som ikke ville bli funnet. Og den jakten startet i Drammen.

Shakeel Muzaffar sa han var en god muslim og lovet å hjelpe unge med boliglån. Slik gikk det ikke. I april 2022 skulle 12 personer ha vitnet i Drammen tingrett og fortalt at de var lurte for til sammen over 10 millioner kroner av Muzaffar. Rettsaken ble aldri noe av, for Muzaffar var borte. Politiet etterlyste ham etter hvert internasjonalt gjennom Interpol, uten å finne ham. I mellomtiden løp rentene til ofrene. Redaksjonen tok opp jakten på den tiltalte og avslørte Shakeel Muzaffar i en liten by i Romania. Her levde han et godt liv mens bankene og inkassoselskapene sendte krav til de som hadde anmeldt ham. Shakeel var en gjenganger i rettssystemet som ikke ble tatt, en med venner i tidligere Oslo-gjenger. Vi oppdaget dessuten et system rundt svindel som ga ofre «skylda» og var med på å ødelegge unge mennesker for resten av livet.

2. ARBEIDET MED SAKEN

2.1 Målgruppearbeid

Målet - og bestillingen fra NRK med Avslørt var å treffe målgruppen i sak, metode og publisering. Prosjektets primærmålgruppe ble valgt - de vi visste var mest vanskelig å nå med undersøkende journalistikk, *mann (25 år)*. NRKs kartlegginger viste dessuten at nådde vi ham, nådde vi alle målgrupper. Vi kartla først det som fantes av innsikt om «mann 25». I NRK hadde vi allerede gjort dybdeintervjuer om hvordan målgruppen lever, tenker, hva de bryr seg om og hva de ikke liker. I tillegg snakket vi selv med personer i målgruppen. Dette var de viktigste funnene: Målgruppen er mottagelig tungt stoff. Men, det vi lager kan ikke fremstå tungt. Han er sulten på kunnskap. Han ønsker ikke lange, emosjonelle skjebnehistorier. Han må forstå med en gang hva det handler om. Han legger først merke til tittel og ingress før keyart/bilde. Han foretrekker bilder av unge folk. Og han ville ha mer “true crime”. Alle disse funnene ble bevisst brukt i arbeidet med saken. Samtidig hadde vi i mente at slik målgruppeinnsikt ikke er en fasit, men en pekepinn.

Mann (25) er allergisk mot clickbait. Ved å avsløre for leseren allerede i ingressen at vi faktisk hadde funnet mannen vi lette etter, så sa vi rett ut til leseren at her får du et svar, du kaster ikke bort tiden din. En utålmodig 25-åring skal slippe å irritere seg over treg presentasjon. Vi bestemte oss tidlig for å lage en “flat sak”, det vil si en sak der stort sett er satt opp med tekst og bilder etter hverandre.

Fargene lilla og grønt er brukt som hovedfarger i saken vår. Vi hadde studert gutterom og sett “Champions league”-fargene. Mange av tjenestene og produktene rettet mot mann (25) markedsføres med disse fargene. Lilla, rosa og grønt gir også assosiasjoner til led-lysene

vi kjenner fra gamingoppsett. Fargene ble også brukt i lyssettingen av studiobildene i saken. Et moodboardet ble laget for å overbevise oss om at de tradisjonelle “jentefargene” gjaldt for mann (25) (Se vedlegg b).

Fotojournalist Patrick da Silva Sæther brukte lilla lys og mørk skyggelegging til å gi motivene en stil som paset med resten av artikkelen. Lyssettingen ble også brukt som et verktøy for å ikke identifisere personene som ønsket å stille anonymt i saken. På denne måten unngikk vi å måtte sensurere deler av bildene som kunne identifisere personene. Da artikkelen ble frontet på NRK.no-forsiden, brukte vi lillafargen igjen i designet, slik at hele Avslørt-pakken fikk en gjennomgående og gjenkjennelig stil.

Gaming er noe mann (25) ofte er opptatt av, og det lot vi oss inspirere av. Helt øverst i saken ligger det en progresjonslinje som viser hvor langt i saken du har lest. Denne skulle minne litt om søyler som viser fremdrift og status i spill (for eksempel loading-, health-, XP-bars).

2.2 Ny teknisk plattform

Et godt og gjennomarbeidet journalistisk prosjekt fortjener en presentasjon som skinner. Derfor blir store journalistiske prosjekter som oftest pakket inn i en spesialsak. Det vil si artikler som er litt mer avanserte i maskineriet og utseendet enn de vanlige artiklene.

I forbindelse med Avslørt ble det ryddet opp i mange av de eksisterende verktøyene som er laget til spesialsakene. Det ble laget et designsystem og teknisk system i publiseringsplattformen Sanity, som bygger på en tanke om at spesialsaker er som byggeklosser. Du setter sammen de byggeklossene du trenger for å lage artikkelen, det kan være seksjoner med tekst, video, bilder, interaktive elementer, og så kan du tilpasse dem i ettertid. I Avslørt ble det laget egne stilsett med fargene og fontene vi ønsket å bruke. Vi brukte stilsettene for å skape en sammenheng, men også en variasjon mellom hovedartikkelen og den første oppfølgingssaken. Når alle elementer lages for denne «sandkassen», blir det mye enklere for utviklere å tilpasse dem og holde dem ved like.

Løsningen gjorde det også mulig for designere, utviklere, fotografer og journalister å arbeide i samme sak i sanntid, noe man kanskje kjenner igjen fra normal nyhetsproduksjon, men som er uvanlig når man lager spesialsaker.

NRK er et stort mediehus, der en liten gruppe utviklere skal samarbeide med forskjellige redaksjonelle miljøer, spredt over hele landet og ulike fagområder. Med de nye byggeklossene og stilsettene, vil denne måten å lage spesialsaker på, å lette arbeidet for designere og utviklere, og samtidig frigjøre tid til å jobbe med for eksempel innovasjon.

2.3 Teamsammensetning for fremtiden

Skal journalistikken virke, må journalistikk og presentasjon flyte sammen. Her ble et team satt sammen med ulike kompetanse fra ulike miljøer i NRK. Gravemiljøet, historiefortellere, designere og utviklere. Fra første dag ble hele teamet enige om ansvarsfordeling, og vi lagde egne rollebeskrivelser for alle i prosjektet, så ingen var i tvil om ansvarsfordelingen. Samtidig var vi enige om felles mål; å avsløre en kriminell – og nå ut med gravejournalistikk til unge. Dette ga en unik teamfølelse. Komplementær kompetanse ga dessuten stor læring og tidsbesparende. Journalistene diskuterte design, og designere og utviklere var med å researche journalistikken. Et av de store eureka-øyeblikkene i researchen vår, var da designeren med stor nettkompetanse, satt på fritiden og googlet og fant det første oppdaterte bilde av Shakeel på nett. En av utviklerne kunne deretter med sin kompetanse gjøre en uvurderlig verifiseringsjobb

av den amerikanske nettsiden. Utviklerteamet ble dyktige gravejournalister og gravejournalistene lærte nye verktøy.

Da vi gjennom datajournalistiske metoder skjønnte Shakeel hadde rømt til utlandet fikk temaet internasjonal hjelp. En IT-ekspert i New York, en eiendomsmegler i Malaga, en tidligere politimann i Barcelona. Vi skulle ende med livvakter og hjelpere i Romania før vi klarte å konfrontere han som politiet ikke kunne finne. Dette teamarbeidet skulle vise seg å være en suksessformel vi mener er framtidens arbeidsmetode, med grenseløs gravejournalistikk.

3. METODE

Det nye formatet hadde også en annen hensikt; publisering av saker som er viktige, men ikke passet i et Brennpunkt-format. Vi skulle ikke «følge pengene», men «følge vennene» for å finne Shakeel. I det arbeidet ble en rekke tradisjonelle datajournalistiske metoder nyttige.

3.1 Søk og sosiale medier

Hvem var Shakeel Muzaffar? I letingen var den første utfordringen vår at vi ikke hadde bilder av ham, og vi startet derfor jakten startet på sosiale medier. Shakeel var verken på **Facebook**, **Instagram** eller **TikTok**, i alle fall ikke åpent med bilde, under sitt egentlige navn. På **Twitter** fant vi ham til slutt, uten at denne profilen ga oss mye. Vi kjente til at kriminelle ofte benytter den russiske Facebook-siden **VKontakte**, og søkte etter ham der også, uten resultat. Manglende funn av profiler og bilder fortalte oss at Muzaffar ville være anonym.

I tillegg til å lete inne på søkefeltene på de forskjellige sosiale mediene pleide vi også å google som «en maskin». For eksempel kunne vi google «Shakeel Muzaffar site:facebook.com», og da kunne vi finne andre resultater enn inne på de sosiale mediene. Men selv med denne metoden fant vi ikke bilder av Shakeel, heller ikke da vi brukte navnekombinasjoner med andre mulige etternavn.

Vi gjorde en grundig søkerunde i ulike registre og databaser for å spore opp bakgrunn og informasjon om Shakeel. De samme metodene brukte vi for å undersøke nettverk, familie og ikke minst økonomi. Vi hadde navn og fødselsdato fra tiltalen i saken, og fant ham i **Folkeregisteret** med navne- og flytthistorikk. Han var født i 1981 i Gujrat i Pakistan, kom til Norge som barn og var registrert på en adresse i Oslo, sammen med kone og familie. Søk i eiendomsregisteret var blanke. Shakeel Muzaffar eide ingenting. Vi skulle etter hvert skjønne hvorfor. Gjennom grunnbok på adressen han bodde på i **Seeiendom.no** fant vi allikevel eieren av leiligheten - faren. Deretter, med fødsels- og personnummer fra Folkeregisteret søkte vi i motorvognregisteret hos **Statens Vegvesen**, men heller ikke dette ga treff. Shakeel hadde aldri eid en bil.

Historiske søk i avisdatabasene **Retriever** og **Nasjonalbiblioteket** er til uvurderlig hjelp når vi skal grave i folks historie. På Nasjonalbiblioteket fant vi et bilde publisert i Aftenposten i 1995 av VIFs småguttlag. I midten av bildet sto en gutt som ikke smilte: Shakeel Muzaffar. Nå hadde vi navn på et helt fotball-lag med potensielle kilder som kjente ham som tenåring. Og vi hadde det første bildet. Det var utydelig, han var tenåring, og vi visste fortsatt ikke hvordan han så ut nå. Men det var da noe.

3.2 Oversikt over økonomi

I verktøykassa for registre hadde vi også skattedata som mange mediehus har tilgang til. Ifølge **Skatteetaten** sto Shakeel uten inntekt fra 2009 til og med 2020, selv om han blant annet hadde

vært involvert i to firmaer i Oslo: Ett som ble slått konkurs rett etter at Shakeel tok over, og et annet som ble nedlagt. Han var ingen vellykket forretningsmann.

Selskaps- og rollehistorikk fant vi i abonnementsbasen **Bizweb**, som gikk tilbake til 90tallet. Vi var spesielt på jakt etter kontaktinfo som tidligere hadde vært registrert på selskapene hans. Mobilnumre fra gamle selskaper kunne fortsatt være aktive på en person som ikke eksisterte i telefonkatalogen **1881**. Vi søkte opp numrene i **Vipps** for å sjekke om det hadde blitt verifisert av nummer-eier med BankID. Det var et lite gjennombrudd da vi så at ett av numrene gav oss treff.

3.3 Dommene

Ved å vise til **Tvisteloven § 14-2 - Allmennhetens innsynsrett**, kunne vi hente ut mye informasjon i rettsbøker, rettsmeklingsprotokoller og rettsavgjørelser.

Vi hadde krav på tiltaler når den er forkynt etter påtaleinstruksen § 22-71. Det å kjenne til denne paragrafen og vite at tiltalen var forkynt for Shakeel Muzaffar skulle senere bli viktig i konfrontasjonen når Shakeel Muzaffar påstod han ikke hadde hørt om tiltalen mot ham.

Vi mistenkte at det fantes flere dommer som kunne gi viktig informasjon i puslespillet vi nå la om Shakeel Muzaffar. Men siden pressen ikke har tilgang til **straffesaksregisteret**, og **Lovdata** bare inneholder anonymiserte straffedommer, kunne det bli vanskelig å grave seg bakover. Omtale av saker i media kunne være nok til å få ut informasjon fra domstolen om vi kunne vise til en konkret sak, men her hadde vi ingen saker å vise til. Samarbeid er den beste metoden for å finne svar. Researchsenteret i NRK jobber for å sikre tilgang til databaser og registre, og har spesialkompetanse på søk. Et tips høres nesten fort enkelt ut til å være nyttig, men det var gull verdt for oss: Å abonnere på **nyhetsbrev** fra domstolene. Kolleger i researchsenteret hadde gjort det i en årrekke og kunne søke i sitt eget e-postarkiv. Slik fant vi en gammel tiltale fra 2012. Med denne kunne vi gå til domstolen og be om innsyn i dommen – som igjen henviste til tidligere dommer. Slik tråkket vi oss bakover dom for dom, til dommer som lå tidligere i tid enn domstolenes egne digitale registre. Disse måtte vi be om å få scannet og tilsendt.

Til slutt hadde vi 13 rettsdokumenter, enten tiltaler eller dommer, som viste den kriminelle karrieren. Disse la vi inn i et Excel-ark med inndeling i dato, hva som skjedde, navn i nettverk, ofre, eventuelle summer for å få oversikt. Oversikten dokumenterte den kriminelle karrieren til Shakeel Muzaffar. Han var en gjenganger i rettssystemet fra han var 21 år, med småkriminalitet, til dommene ble alvorligere etter han var 32 år. Da ble han dømt til fengsel for bedrageri og måtte betale millionerstatning. Her brukte han samme metode som han nå var tiltalt for; lovnad om å skaffe penger og lån, men han tok pengene selv. Det interessante var i tillegg at han slapp ut etter kort tid, med en prøvetid på fem år. Under politiets kontroll fortsatte han ifølge den nye tiltalen med nye ofre. Ifølge den siste tiltalen fra Drammen var 12 mennesker svindlet for til sammen over 10 millioner kroner. Vi tok kontakt med de fornærmede, som ga oss viktig informasjon om hvor vi skulle lete videre.

3.4 Kildemøtene

Noen verktøy var nyttige i etableringen av tillit og for å sikre kildene. Den første rutinen vi etablerte sammen, var at de lastet ned **Signal**. Der foregikk innledende samtaler. Etter hvert også overføring av dokumentasjon. Så ville de møtes. Det opplevde vi hver gang som et

gjennombrudd. Kildene bestemte tid, transport og i første omgang sted når vi møttes. Etter hvert gikk de med på å møtes i NRKs lokaler. Da fikk vi ta **opptak** av de lange samtalene uten støy, sikre dokumentasjon digitalt som de hadde bare på papir og få låst inn papirene. Det betrygget dem videre. De viktigste samtalene ble likevel i bilen. Vi hentet dem også av og til hjemme med egen bil uten NRK-logo for ikke å vekke oppsikt. Resulterte i at vi hadde mye ny informasjon om mannen som var forsvunnet: bilder av Shakeel, oversikt over bomplasseringer fra biler han skulle ha kjøpt i ofres navn, politianmeldelser, innkallelser til forlikrådet og inkassobrev.

Etter dybdeintervjuene satt vi også med en omfattende oversikt over personer som hadde relasjoner til Shakeel. Dette systematiserte i **Excel**. For å visualisere forbindelsene, brukte vi metoden Christian Lura i NRK hadde utviklet i forbindelse med «Millioneventyret» og beskrevet i Skup-rapporten¹. Med **relasjonskartet** fikk vi god oversikt over hvem som snakket med hvem, hvem som var nærmest og trolig visste gjemmestedet. Kildesamtaler med en erfaren etterforsker hadde lært oss hva en kriminell på rømmen trengte; fortrolige venner, penger og et gjemmeded. Dette ga opphav til den metodiske rettesnoren «følg vennene».

3.5 Følg vennene – en pengekilde?

Shakeel hadde fortalt flere av ofrene at han drev veldedighet. Tidligere hadde jo også designeren vår googlet fram et bilde på en nettside av en mann med samme navn som var direktør i en organisasjon i USA. Framtoningen lignet ikke en mann som sjarmerte unge til å gi fra seg sensitiv materiale. Vi hadde lagt det tilside, det var for utrolig. Nå satt vi altså med et oppdatert bilde av ham og googlet navnet på nytt.

Bildet av Shakeel som «director» i innsamlingsorganisasjonen Hope for the Caribbean kom opp. Det var ham, likevel! Organisasjonen utga seg for å være en FN-registrert hjelpeorganisasjon i USA som drev innsamling til innbyggerne på Haiti. Vi måtte først sjekke om det var en seriøs organisasjon, der vi kunne stole på innholdet. Vi startet med å undersøke seriøsitetstegn og troverdighet av nettsiden. Markørene kunne være gjennomarbeidet designprofil, flere andre seriøse nettsteder som lenket til seg, tydelig og sporbar avsender, logoer som viste tilknytning til kjente og troverdige merker, organisasjonsnummer og reelle personer. Ved hjelp av **ICANN Whois** fant vi ut at organisasjonen var registrert i 2016, fire år etter jordskjelvkatastrofen på Haiti (2012). Men Haiti trengte fortsatt hjelp. Ved inspeksjon av kildekode så vi via en metatag-generator» at nettsiden var utviklet med et verktøy som var en enkel løsning for å sette opp en nettside. Dersom det var en liten organisasjon med et lite budsjett var de trolig villig til å benytte denne løsningen.

Vi kunne ikke fastslå om nettsiden og organisasjonen var ekte uten å finne personene bak organisasjonen. Vi fikk navn, telefonnummer og adresse i Florida og Massachusetts til den som hadde registrert domenet via historiske oppslag på <https://tools.whoisxmlapi.com/> og visste navn på to personer. Kunne Shakeel gjemme seg her?

Via **Wayback Machine** kunne vi se historisk informasjon. Vi var mest interessert i siden «About us», og når Shakeel kom inn i organisasjonen. Men her var kun forsiden til nettsiden lagret. Ved å gå inn i verdens største åpne selskapsdatabase, **Open Corporates**, fant vi det ut.

---

¹ Side 9 <https://www.skup.no/rapporter/2021/millioneventyret>

Og vi fant navn på dem som hadde kommet inn samtidig. Senere skulle vi komme i telefonkontakt med noen av dem.

For å finne støttende spor av Shakeel i USA engasjerte vi IT-ekspert **Runa Sandvik**, som bodde i New York. Hun hjalp oss med å undersøke om det var aktivitet i organisasjonen. Ved hjelp av **amerikanske medier** og **rettskilder** (blant annet www.law.justia.com og www.govinfo.gov) fant hun at flere i organisasjonen hadde en kriminell fortid. Men, vi fant ingen støttende dokumentasjon på at Shakeel hadde rømt til USA. Det skulle vi derimot finne i Romania.

3.6 Pengestrøm i en Joker-pose

På journaliststudiet hadde vi lært å aldri kimse av en kilde som kommer gående med dokumenter i en Jokerpose. Nå kom Jokerposen! Kildene hadde begynt å jobbe for oss. Et offer hadde ennå ikke orket å anmelde av helseårsaker. Men han ville gjerne dele **bankkontoutskrifter** med oss, gjennom kilden. En brikke vi manglet for å dokumentere detaljert pengebruk kom kjørende mot fjernsynshuset. I posen han leverte lå kontoutskrifter for et helt år fra en konto som Shakeel hadde opprettet i offerets navn. Vi la hver og en transaksjon inn i et Excel-ark med kolonner over dato, hvor pengene gikk fra og hvem eller hva de gikk til. Deretter dobbeltsjekket vi at kontoen var ekte blant annet ved å ringe navn som det hadde blitt overført penger fra. En av dem bekreftet at de var blitt svindlet, men hadde aldri hørt navnet til Shakeel. Han hadde anmeldt i et annet politidistrikt, der saken var blitt henlagt. Saken var ikke satt i sammenheng med tiltalen i Drammen.

Gjennom analyse av ett år med kontoinformasjon fra bare én konto kunne vi fastslå følgende om Shakeel: 1) Totalt ble det innbetalt 3,6 millioner fra ofre og venner på ett år, og alt ble brukt opp. Kontoutskrifter viste at han handlet med medlemmer av A-gjengen i Oslo, og det ga oss nyttig informasjon om Shakeels krets. 2) Han levde et godt liv med restaurantbesøk, kosmetikk, matvarer, hotell-overnattinger og luksusvarer. På Louis Vuitton i Oslo ble det blant annet kjøpt varer for 110.100 kroner på fire måneder. 3) Også flybilletter til utlandet ble kjøpt, og i utlandet ble det gjort store kontantuttak. Reisene gikk blant annet til Barcelona. Det var bare å lete etter hjelp og sette seg på flyet.

3.7 Først ut: Spania

Gjennom søk i internasjonale registre som Dun & Bradstreet og Open Corporates hadde vi ikke funnet noen direkte link til Shakeel i Spania, bortsett fra noen adresser som kunne være knyttet til familiemedlemmer, men vi visste ikke sikkert.

Spanske registre er svært kompliserte. Det finnes ikke et Brønnøysundregister som i Norge. Det lønner seg å kunne spansk, eventuelt alliere seg med noen som kan både engelsk og spansk. Vi dro til Spania og fikk hjelp av en lokal eiendomsmegler til å forstå hvordan systemene fungerte, og hvor komplisert det var å søke i registre. For eksempel må man gjennomføre rundt 50 søk på ett navn i ett regionalt område for å være sikker på at man har dekket hele regionen. I tillegg ville vi søke på nære relasjoner.

Gravejournalist i Barcelona, Sebastian Martinez, Ferrate hjalp oss med forretningsregistrene. Han hadde tidligere lederstilling i Guardia Civil, politiet i Spania, med et enormt kontaktnettverk i hele landet. Dessverre fikk vi ingen treff hverken i eiendomsregistre eller forretningsregistre på Shakeels navn. Skulle vi ha nytte av kilder i spansk politi, trengte vi

dessuten passnummeret til Shakeel. Det hadde vi ikke. Vi stod fast i Spania, men vi hadde et spor, i Joker-posen vår i Norge. Personen visste vi var en av han nærmeste relasjoner. Nå søkte vi på hennes navn i registrene – og fikk treff. Det var ikke bare en leilighet, det var to, og en butikk i underetasjen. Sannsynligheten var stor for at familiemedlemmet eide en hel bygning.

Sebastians tidligere politikunnskap fortalte oss at bygningen lå i et kriminelt belastet område i nærheten av den kjente shoppinggaten La Rambla. Vi la sikkerhetsplaner og besøkte området. Vi tok bilder av den aktuelle bygningen, og stedet der vi trodde Shakeel muligens kunne gjemme seg.

3.8 SKUP-samarbeid i Romania

Ana Poendariu er journalist i The Rise project og medlem av ICIJ. Maria ble kjent med henne på Dataskup i 2021. Rumenske registre var ikke lettere enn spanske, tvert imot. Ved hjelp av Anas kunnskap om registre og språk fant vi fram i både åpne og betalte rumenske databaser. Det viste seg at Shakeel hadde selskaper han var deleier i: «Green Clever Energy SRL» og «RSR Norwegian Investment S.R.L», med adresser i to byer i ulike deler av Romania. Det ene selskapet hadde han sammen med vennen fra Bistrita. Ellers var selskapene uten ansatte og var registrert med underskudd.

Disse registrene ble avgjørende for å lage en relasjons- og adresseoversikt i Romania: Handelsregisteret som tok betalt, **www.portal.just.ro**, dokumenterte selskapene og detaljer om hovedkontoret. I tillegg kom et viktig gjennombrudd: I dokumentene lå nemlig en kopi av passet til Shakeel som han måtte framvise ved registreringen. Det viste seg å være gått ut i slutten av mai. Han hadde ikke gyldig pass, i alle fall ikke et ekte.

Finansdepartementets nettsider, **www.mfinante.ro**, ga oss åpne data. Her fant vi blant annet informasjon om antall ansatte og virksomhetenes kommersielle aktivitet. Vi måtte til Romania. Vi besøkte Bistrita, der et av Shakeels selskaper var registrert og en nær venn og businesspartner bodde. Vi brukte flere dager med der, spanet og observerte. Men det var ingen Shakeel å se i området.

3.9 Fulltreff i Arad

En adresse gjensto, i byen Arad. Med søket «Shakeel Muzaffar Arad site:.ro» (site:.ro for å finne informasjon på rumenske nettsider) ble det ikke treff. Med samme søk, med bare fornavn, dukket en kebabsjappe opp. En som kalte seg Shakeel hadde ratet sjappen til fem stjerner, og skrevet «Good».

Byen hadde rundt 160.000 innbyggere. Blant dem var det kilder. For å sjekke om kildene var troverdige ba vi dem sende bilder av Shakeel. Disse klarte vi å geolokalisere gjennom kjente bygninger i bildet. Nylig hadde de sett bilen hans i byen. Og i en gate uten adresse (på google streetview) kunne de guide oss til et hus han eide. Med denne kunnskapen kunne vi bekrefte at kebabsjappa lå fem minutter med kjøring unna huset. Mannen som ikke hadde lagt igjen digitale spor på sosiale medier, så nylig ut til å ha ratiet en kebabsjappa i Arad. Det ga oss tro på at Shakeel faktisk kunne være her nå. Vi måtte handle raskt.

NRKs europakorrespondent hadde tipset om en dyktig rumensk, som snakket engelsk og hadde lokalkunnskap. Området Shakeel bodde i var kriminelt belastet. Befolkningsgruppen

der beskyttet sine egne. Sammen ble vi enige om at oppdraget krevde livvakter. Pressen samarbeider ikke offisielt med politiet, våre roller er adskilte. Den rumenske dokumentarfotografen samarbeidet med to sikkerhetsvakter som tidligere hadde jobbet i landets militære og etterretning. Blant annet for norske klienter i Afghanistan. Nå drev de privat, og hadde gode språkkunnskaper. Vi leide dem som sjåfører til oppdraget.

Arbeid i felt er ikke nødvendigvis datajournalistisk metode. Men verifisering av etterretning som livvaktene i sterk grad bidro med, bruken av mobilen som sikkerhetsforsterking og datamaskin er det i høy grad. Mens Maria var i felt med dokumentarfotograf og livvaktene, satt hele teamet hjemme i sanntid og verifiserte og dokumenterte informasjon. Hus, nabohus, biler, cafeer, potensielle farer i området. Alt dette var viktig i analyse av døgnrytme og sikkerhetsutfordringer mht oppdraget – å finne Shakeel og konfrontere ham. Hvor skulle vi finne ham, hvor skulle vi oppsøke ham, hvilke farer kunne oppstå, hvilke exitruter for teamet i felt burde vi legge opp?

Å konfrontere på offentlig sted ville være det tryggeste. Men sjansen anså vi som liten om han stort sett satt inne i huset. Planen var å ringe på der han bodde og forsøke å få stilt spørsmålene våre.

Livvaktene reiste inn til Arad og observerte hjemmeadressen for å forberede sikkerhetsopplegget i praksis og se etter ham. Det så mørkt ut. Da livvaktene kom tilbake og ikke hadde sett verken Shakeel eller bilen på sin observasjonstur, trodde vi han hadde reist.

Også denne gangen bodde vi i nabobyen, og ble enige om at fotografen skulle kjøre inn til Arad med den ene livvakten og planlegge opptak. Uansett måtte vi ha oversiktsbilder. Maria ventet med den andre vakten for en blond nordisk dame ville vekke oppsikt. Navnet var «blåst» gjennom ulike kildesamtaler, samtale med Shakeel og med familien. Fotografen og livvakten kjørte inn i byen og mot huset der Shakeel bodde. Han tok opp kameraet i bilen. Og i linsa så han Shakeel.

Maria hev seg i bilen med den andre livvakten. Alle i redaksjonen og ledelsen var i «reisetråden» på Signal, for raske avgjørelser. De fulgte beskjedene som gikk mellom fotografen og Maria. Så kjørte Shakeel fra hjemmet, teamet i Arad mistet ham. Det var lunsj, vi kjente dagsmønsteret og ble enige om å møtes på hans favorittkafé. Og der satt Shakeel sammen med kameratene sine.

3.10 Konfrontasjon som metode – på offentlig sted

Det er lite datajournalistikken kan bidra med i en konfrontasjon. Men mobilen kan godt hjelpe til med dokumentasjonen. Et møte på offentlig sted ga større muligheter. Maria brukte et digitalt kamera som var festet i knappen og hadde på opptaker på mobilen for å vite at vi hadde trippel sikring om noe teknisk skulle oppstå med dokumentarfotografen. Sikkerhetsutstyret på mobilen – med direkte alarmknapp til arbeidsgiver, hadde vært en god sikkerhet gjennom hele prosjektet. Nå var det til lite nytte. Skulle konfrontasjonen komme ut av kontroll, var det livvaktene vi måtte stole på. Da vi stod ansikt til ansikt, var det konkrete spørsmålene som var pugget som ble stilt. Han forsøkte å spasere bort, så han ikke ville si noe. Vi gikk etter. Hvem, hva, hvorfor, fordi? Han svarte på spørsmål som opplyste saken og ga ham tilsvar.

Konfrontasjonen varte i 8 minutter og 40 sekunder. Da begynte kameratene å ringe i mobil og Shakeel ble stresset – et faresignal. Det observerte livvakten, den andre kjørte fram bilen. Vi hoppet inn.

Turen gikk tilbake til Norge, der vi publiserte artikkelen og lagde versjoner av saken for podkast, radio og TV. Samtidig arbeidet vi med oppfølgingssakene, de som skulle rette kritikk mot systemet.

3.11 Kredittsjekken og regnestykket «Adam»

I historien om Shakeel møter vi blant annet «Adam». Han er en av dem som mener han er svindlet av Shakeel. Vi ville se på hvordan kreditorene og bankene behandlet personer som opplever at de har blitt svindlet på denne måten.

Adam har kastet de fleste fakturaer, inkassokrav og gjenpartsbreve han har mottatt de siste årene, og anså selv den psykiske belastningen å dokumentere egen gjeld som stor. For å finne ut hva selskapene tjente på ett offer måtte vi først finne ut av hvilke selskaper som hadde kjøpt gjelda hans. Vi gjennomførte en **kredittsjekk** av Adam med **Bisnode**, med hans tillatelse. Der fant vi ti ulike innkreverselskaper. For å belyse lønnsomheten ytterligere, brukte vi data fra Brønnøysundsregisteret for å regne ut fortjeneste og lønnsomhet per ansatt i selskapene. Det hadde økt betraktelig de senere årene. Det meste av gjelden var samlet hos Norges fem største inkassobyrå. De omsatte for til sammen 2,6 milliarder kroner i 2021.

En systematisk oversikt over hvilke selskaper som hadde kjøpt og krevde inn gjelden hans, ble satt opp med beløp og dato. Vi brukte så historiske forsinkelsesrentesatser til å regne ut hvor mye gjelden hans er steget i renter siden 2017, la deretter til alle gebyrer og salærer etter hver inkassosaks størrelse for å regne ut hvor mye gjelden til Adam hadde steget totalt med alle hans registrerte betalingsanmerkninger. Til sammen skulle gjelda til Adam på rundt 1,3 millioner kroner ha steget over en halv million siden 2017. Vi regnet også ut hvor mye gjelden hans har steget i 2022 per anno og per dag. Slik kunne vi se hvor mye gjelden hans hadde steget totalt – uten å åpne et eneste brev. Saken ble en av flere oppfølgere i forbindelse med Avslørt-prosjektet, som viser hvor alvorlig trøbbel man kan havne i, dersom andre får tak i bankopplysningene dine.

3.12 Spesielle erfaringer og etiske hensyn

Ansikt til ansikt med en tiltalt som er internasjonalt etterlyst, og med ofrene som har ett ønske - at han skal arresteres, varsler vi politiet? Nei. Selv om kildene forventer det og leserne og seerne fylte sosiale medier med spørsmål om det etter publisering. Det var lurt å ha diskutert og bearbeidet disse rolleavklaringene i forkant. Kildene var informert om at vi ikke kom til å varsle politiet. Publikum fikk forklaringer i egen artikkel. Vår jobb var å fortelle hva som skjedde, og avdekke kritikkverdige forhold – at Shakeel var mulig å finne for politiet. Det var deres oppgave selv å etterforske og pågripe. Politiet har fortsatt ikke pågrepet Shakeel Muzaffar, det er en sak vi følger videre.

At vi valgte å bruke navn og bilde av Shakeel og hensynene i VVP 4.7 var det lite diskusjon rundt ettersom researchen ga svar. Det var alvorlige kriminelle handlinger Shakeel Muzaffar tidligere var dømt og var nå tiltalt for. Det var fare for gjentakelse. Shakeel hadde dessuten fått tilsvar på anklagene. Av hensyn til familien var det likevel mange opplysninger rundt hans dobbeltliv

i Romania vi har valgt å ikke publisere. Også rundt eierforhold og eventuell innblanding fra andre personer i familien. Vårt mål var å finne og konfrontere den tiltalte, deretter å rette søkelyset mot innkrevningssystemet.

4. RESPONS OG KONSEKVENSER

4.1 Publikum og målgruppen

Hovedartikkelen har fått langt over 600.000 sidevisninger, og en halv million unike brukere. Arbeidet med målgruppen ga god uttelling, og viste at NRK.no også kan være en plattform for unge brukere. Hovedartikkelen traff syv ganger så mange unge brukere (under 30) enn en vanlig artikkel på NRK.no.

Snapchat-versjonen av historien nådde rett under 150.000 unike brukere, hvorav 61 prosent var menn, og den mest aktive målgruppen var mellom 18-24 år.

Publiseringen viser at det er fullt mulig å nå en ung gruppe med den mest ressurskrevende og viktigste journalistikken vi driver med, også på egen plattform.

4.2 Konsekvenser

Etter publiseringen rykket politiet ut for å arrestere Shakeel Muzaffar i Arad, uten å finne ham. De har fortsatt ikke pågrepet ham. Publikum ble oppmerksom på hans navn. Vi er ikke kjent med flere svindler etter at vi startet arbeidet vårt i april.

Politidistriktene har ikke kunnet bekreftet hvor mange anmeldelser de har fått på Shakeel Muzaffar. Vi vet om et titalls sommener de hadde blitt svindlet, enten hadde fått henlagt saken i sine politidistrikt, eller unnlatt å melde fordi andre de var i relasjon med hadde fått henlagt saken mot Shakeel. Vi håper publiseringen gjør at de har tatt sine saker til rettsapparatet.

Økokrimsjef Pål Lønseth innrømmet at norsk politi måtte forebygge svindelhendelser bedre. Han lovet økt prioritering av å straffeforfølge svindelsaker ser det var mulighet å få tak i gjerningsmennene, dessuten å øke innsatsen mot digital svindel framover. Det ble ikke gitt konkrete tall.

Forbrukertilsynet sendte 7. desember 2022 brev til bankene og begrunnet at praksisen norske banker fører rundt svindelofre var ulovlig. Rettshjelpsprosjektet ID-juristen tok initiativ til å hjelpe kilder i saken som hadde behov for hjelp. De takker for hjelpen de har fått. Namsmannen har også bidratt til å hjelpe et offer med gjeldsordning.

Saken førte til at leder av justiskomiteen krevde at fortgang i regjeringens behandling av en ny inkassolov. Justisdepartementet svarte med å love at arbeidet med den nye loven skulle bli prioritert i 2023.

5. HVA VI HAR LÆRT

- Ved å skaffe oss innsikt om målgruppen, og bruke denne i alt fra valg av sak, språk, dramaturgi og design og utforming, klarte vi å nå en eng målgruppe med den undersøkende journalistikken vår.

- Ved å kartlegge og systematisere aktuelle personer, klarte vi å få oversikt over et nettverk av mennesker og forbindelser, som var til stor hjelp for å finne ut hvor Shakeel Muzaffar hadde gjemt seg. Digitale verktøy gjorde det enklere for oss å se disse sammenhengene.
- Ved å føre flere titalls sider med kontoutskrifter inn i et Excel-ark, kunne vi danne oss et bilde av hva pengene fra de angivelige ofrene hadde gått til. Vi fikk også indikasjoner på hvilke land vi skulle undersøke i jakten på Shakeel.
- Kontakter i utlandet er gull verdt, spesielt i en sak med så tydelige internasjonale spor. Kunnskap om verifisering av nettsider, om hvordan databaser og offentlige registre fungerer i enkelte land, samt om hvor man skal lete etter digitale spor i utlandet, var helt avgjørende for teamet for å nå målet vårt.
- Utviklere, designere og gravejournalister bør jobbe i tette team for å løse oppdraget vårt, nå folk med nyskapende presentasjon av gravejournalistikk – ikke minst de unge.